

alapján a Google megtalálja azokat. A Google ugyanis nem fogja elmondani, hogy felhasználja-e a kulcsszavainkat, a metaadatokat, ugyanis a vállalat túlélő stratégiája fekete doboznak maradni.

* * *

A világháló technológiáját felmérve azt láthatjuk, hogy a weblapok a megfelelő metaadatoknak nem jó hordozói. Nem a metaadatokkal mint koncepcióval van itt gond. Azt a következtetést vonhatjuk le, hogy ezek rosszul alkalmazhatók egy olyan technológiában, amelyet állandóan változó, önkényes tartalmi megjelenítések jellemeznek, s amelyeket ismeretlen algoritmusok alapján tárnak fel. A metaadatok alkalmazása csak akkor térül meg, ha olyan információs struktúrában alkalmazzák őket, amely időben állandó, felépítése, tartalma és identitása előre meghatározható. A metaadatok helyes alkalmazása a világhálón csak akkor lesz eredményes, ha a technikai és társadalmi körülmények támogatják az információkeresés hagyományos, információtároló dokumentum felépítését. Ezt úgy lehet elérni, ha lezárjuk a világhálót.

A hagyományos információkeresést támogató környezetet a világhálón is létre lehet hozni, jel-szavak mögött, intraneten, digitális könyvtárakban. Ezeket az alkalmazásokat olyan társadalmi csoportok hozhatnák létre, amelyek megállapodnak abban, hogy milyen információs struktúrát és metaadatokat használnak fel ahhoz, hogy az információ valóban visszakereshető legyen. Az ilyen elzárt hálózaton az ember hagyományos adatbázi-

sokat hozhatna létre, és klasszikus információkeresést hajthatna végre.

A mostani trend alapján, és ez várható a közeljövőben is, a webes keresők a nyitott hálózat több milliárd honlapját fogják átnézni. Az emberek arra használják a Google-t, hogy információt találjanak, és sokan információkeresésnek titulálják tevékenységüket, annak ellenére, hogy rengeteg felesleges adatot, rossz linket, eltűnő weblapokat fognak kapni eredményként. Inkább nevezhető ez a tevékenység keresésnek, állandó felfedezésnek. Igazából a világháló egy mesterkéletlen környezet, ahol nincs garancia arra, hogy a prezentációk megmaradnak, vagy hogy a szerverek sokáig működnek. Az egyetlen módja annak, hogy megőrizzük a világhálón fellelt tartalmat, ha pillanatfelvételt készítünk róla, ezáltal változatlan formában őrzünk meg egy állandóan fejlődő folyamatot.

Az információkereséssel hivatásosan foglalkozóknak át kell rágniuk magukat a meglévő módszereken, hogy olyan elképzelést találjunk, amelyet alkalmazni lehet a világhálóra. De még az is elképzelhető, hogy a világháló annyira új technikai találmány, hogy az eddig alkalmazott információkeresési hagyományok, fogalmak és módszerek a 20. század végi adatbáziskorszak óta túlhaladottká váltak.

/BROOKS, Terrence A.: Web search: how the Web has changed information retrieval. = Information Research, 8. köt. 3. sz. 2003. <http://informationr.net/ir/8-3/paper154.html> 12 p./

(Lepp Tünde)

A digitális formátumok globális regiszterének terve

A digitális formátumok problémája a digitális repozitóriumok architektúrájának és működésének minden szintjén érezteti hatását. Az anyagok befogadásával, tárolásával, a hozzáférés biztosításával és a megőréssel kapcsolatos döntések általában a formátumokkal függnek össze. A digitális objektumok hatékony cseréje ugyancsak megköveteli, hogy legyen közös megegyezés a formátumok szintaxisáról és szemantikájáról.

A formátumok egyetlen globális számbavételét a *MIME (Multipurpose Internet Mail Extensions)* Media Types regiszter biztosítja. Sok digitális repozitórium számára azonban a MIME kategóriák

nem eléggé részletesek. Ebben a regiszterben például az összes, egymástól különböző TIFF képfarmátumot *image/tiff* azonosítóval, a PDF teljes termékcsaládját pedig az *application/pdf* megjelöléssel rögzítik. Annak elkerülésére, hogy a különböző formátumokat azonos módon jelöljük, javaslat született egy, az egyértelmű azonosítást lehetővé tevő regiszter létrehozására. Fontos, hogy a regiszter részletes, megbízható megjelenítési információt nyújtson a formátumokról. A MIME regiszter nem egységesen kezeli a formátumok belső szerkezetének leírását. A javasolt regiszter célja egy megfelelő mechanizmus kifejlesztése a védett formátumok leírására, s ezen információk

közzététele szabványos, emberi szemmel és géppel olvasható formában egyaránt, ellenőrzött szókinccs segítségével.

A regiszter alap gondolata 2002 nyarán a Harvard Egyetem és a Massachusetts Institute of Technology (MIT) digitális projekjeinek (LDI, illetve DSpace) közös igényeként fogalmazódott meg először, a kezdeti műhelymunkákat a Digital Library Federation (DLF) szervezte. A regiszter létrehozására *ad hoc munkacsoport* jött létre nemzeti könyvtárak, levéltárak, egyetemi könyvtárak, valamint különböző könyvtári és levéltári szervezetek együttműködésében; tagjai között vannak a következők: Francia Nemzeti Könyvtár, Kongresszusi Könyvtár, Kaliforniai Digitális Könyvtár, Internet Engineering Task Force, Joint Information Systems Committee (UK), JSTOR, OCLC, Research Libraries Group, Stanford Egyetem, National Archives of Canada.

A munkacsoport összeállította azoknak az *eseteknek* a listáját, amelyek a *regiszterben* előfordulhatnak. Az esetek típusai a következők:

- Azonosítás – Van egy digitális objektumom, milyen formátumú?
- Validálás – Van egy objektumom, állítólag *F* formátumú: valóban az-e?
- Átalakítás – Van egy objektumom *F* formátumban, de *G* formátumban van rá szükségem, hogyan tudom átalakítani?
- Jellemzés – Van egy objektumom *F* formátumban: melyek a szignifikáns jellemzői?
- Kockázatbecslés – Van egy objektumom *F* formátumban: van-e kockázata annak, hogy elavul?
- Szolgáltatás – Van egy objektumom *F* formátumban: hogyan (milyen formában) tudom szolgáltatni?

A munkacsoport ideiglenes jelleggel a következő küldetésnyilatkozatot fogadta el: A regiszter időtálló és egyértelmű kapcsolatokat tart fenn a digitális formátumok nyilvános azonosítói, és ezeknek a formátumoknak a reprezentációjára vonatkozó információk között. A formátumot úgy határozták meg, mint egy információs modell rögzített, bájtsorozatos kódolását, amely az OAIS (Open Archival Information System, ISO 14721:2002 szabvány) fogalmai szerint a kicserélhető tudás formális kifejezése.

A *reprezentációs információ* is az OAIS terminusa, amely azt jelenti, hogy a formátumok szintaktikai és szemantikai jellemzőit fogjuk meg, így maguk-

nál a formátumoknál érthetőbb fogalmaknak feleltetjük meg őket.

Az *adatmodell* kialakításához számos korábbi olyan kutatás eredményeit felhasználták, amelyek a formátumhoz kapcsolódó megőrzési metaadatokra vonatkoznak.

A regiszter ideiglenes adatmodellje egyaránt tartalmazza a regiszter kezeléséhez szükséges, adminisztratív elemeket, valamint az egyes regisztrált formák különböző jellemzőit. Az adatmodell elemei a következő négy kategóriába sorolhatók:

1. Általános leíró jellemzők, ide értve a formátumok kanonikus és más nevű (alias) azonosítóit.
2. Jellemző tulajdonságok, amelyek a formátumok szintaktikai és szemantikai tulajdonságait részletezik.
3. Feldolgozási jellemzők – leírják azokat a rendszereket és szolgáltatásokat, amelyeknek a leírt formátumok inputjai és outputjai.
4. Adminisztratív jellemzők – a regisztráció eredetére vonatkozó fontos eseményeket rögzítik.

A regiszter összes formátuma ontologikus szakjelzetet kap. A formátumok osztályozásának felső szintjén a *Content Stream* és a *Physical Media* kategóriája áll. Az előbbi olyan formátumok esetében hasznos, amelyeket a manifesztációjukat jelentő fizikai formátumtól független tartalomként (tartalmi elemek egymásutánjának) célszerű értelmezni. Az utóbbi „kézzel fogható” fizikai formában jelenik meg. A tartalmi jellegű formátumok hat nagyobb hordozó kategóriára oszlanak: logikai, numerikus, szöveg, kép, hang, alkalmazás. A fizikai hordozók felosztása a tárolási technológia típusait követi: mágneses, optikai, papír. Az ennél részletesebb ontológiai kategóriák kidolgozása még hátravan.

A formátumok jellemzőit a regiszter tényként, értékelés nélkül tartalmazza. A *regiszter szolgáltatásai* két alapkategóriába esnek: *menedzsment* szolgáltatások, *hozzáférési* szolgáltatások. A regiszter menedzselésével kapcsolatos szolgáltatások a következők:

- Jóváhagyás – a regisztrációs információ megfelelő szintű technikai felülvizsgálata.
- Karbantartás – a tételek létrehozása, aktualizálása, törlése.
- Értesítés – előfizetésen alapuló értesítés formátumokkal kapcsolatos fontosabb eseményekről.
- Önmegfigyelés – helyi regisztrációs elvek és gyakorlat számítógépes publikációja.

A hozzáférési szolgáltatások:

- Leírás – lekérdezési mechanizmusok.
- Export – az adatok tömeges exportja.

Kiegészítő szolgáltatásokat is meghatároztak, amelyeknek az implementálása egy későbbi szakaszban valósul majd meg:

- formattált digitális objektum szolgáltatása megfelelő formátumban,
- objektum konverziója forrásformátumról célformátumra,
- metaadatok kinyerése.

A fenntarthatóság nélkülözhetetlen a digitális objektumok hosszú távú megőrzéséhez.

A regiszter *üzleti modelljének* biztosítania kell a működéshez szükséges bevételeket, amit az is nehezít, hogy a regiszternek hiánytalan szolgáltatást kell nyújtania, különben helyre nem állítható információvesztés keletkezik. Ráadásul nehéz *ma* olyan tevékenységre támogatást szerezni, amelynek haszna csak a jövőben lesz látható.

/ABRAMS, Stephen L.–SEAMAN, David: Towards a global digital format registry. Information Technology and Preservation and Conservation Workshop. World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council. 1–9 August 2003, Berlin. 10 p./

(Koltay Tibor)

Babiczy Béla (1919–2004)

2004. március 12-én ünnepelte 85. születésnapját a már nagybeteg Babiczky Béla, és alig pár nappal ezután, 2004. március 18-án elhunyt a magyar osztályozás nagy öregje, az ETO-kiadások egyik legjelentősebb alakja.

Babiczy Béla pályája érdekesen kezdődött. Egyetemi tanulmányait magyar–német–művészettörténet szakon 1941-ben fejezte be, és ezzel párhuzamosan Országos Színészegyesület Iskolájában rendezői oklevelet is kapott. Filmrendezői karrierje ígéretesen indult. 1942 végéig több játékfilmben működött közre rendező-asszisztensként, majd 1942/1943-ban ösztöndíjasként a római főiskolán tanult. 1945-ben hadifogságba esik, ahonnan még az év őszén visszatérve benyújtja bölcsészdoktori értekezését. Könyvtárosi tevékenysége az Országos Könyvtári Központban indult 1950-ben, ahol már osztályozási csoportvezető. 1952-től az ELTE könyvtártudományi tanszéken tanársegéd, majd adjunktus, 1967-től docens, 1978–1980 között mb. tanszékvezető. 1984-ben ment nyugdíjba, de még évekig tartott speciális kollégiumokat. Generációk nőttek fel keze alatt, és olvashatták tankönyveit, cikkeit.

A tanár úr 1960 és 1965 között az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilmtárának osztályvezetője másodállásban. Az Országos Könyvtárügyi Tanács osztályozási bizottságának (OOB) 1952-től tagja, 1957-től titkára, majd elnöke. Az Egyetemes Tizedes Osztályozás magyar kiadásainak munkatársa, a szerkesztőbizottságnak 1957-től titkára, majd elnöke (1964–1991). 1976-tól a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) Társadalomtudományi Osztályozási Bizottságának munkatársa 1990-ig. A könyvtári folyóiratok, évkönyvek tanulmányait, és számos kisebb közleményét, módszertani összeállítását közölték. Publikációi felölelik a mikrofilmzés, dokumentációs fényképezés, a reprográfia, a könyvtárosképzés, valamint a könyvtári osztályozás történeti, elméleti és gyakorlati kérdéseit. Munkásságának jelentős részét az ETO magyar nemzeti változata

megteremtésének szentelte. Közreműködött az ETO-kiadások hazai szerkesztésében, korszerűsítésében, a revíziós munkákban. Írásaiban folyamatosan követte az ETO fejlesztését, alakulását, aktuális problémáit, nemzetközi és magyar eseményeit. Írásaiból értesülhetünk a FID-ben folyó munkálatokról.

Publikációs tevékenysége szorosan összefügg a TMT-vel. Többek között két, alapcikknek számító közleménye is itt jelent meg. 1966-tól állandó, hosszú ideig szinte csak számára fenntartott rovat indult a TMT-ben Szakozási kérdések, majd Osztályozás címmel. Itt jelentek meg a Módosítási javaslatok az ETO-hoz. P-jegyzékek; az ETO magyar kiadásainak hírei és néhány más, az osztályozás hazai és nemzetközi kérdését érintő közlemény. Kitartó, sokszor erőn felüli munkát végzett az ETO-kiadások gondozása terén is. Nyugdíjba vonulása után a nála felgyült levelezési, irattári anyag őriási kincs az ETO történetét tanulmányozók számára. Visszavonulása után a legfontosabb iratokat éppen ezért a Könyvtári Intézetnek ajándékozta.

Szakmai pályafutása elismeréseként a következő kitüntetések kaptak: Az oktatásügy kiváló dolgozója 1971; Kiváló munkáért kitüntető jelvény 1984; Pro Universitate emlékérem ELTE, 1985; Magyar Köztársasági Érdemérem kiskeresztje 1994.

Babiczy Béla a korszakos tanári egyéniségek közé tartozott, azok a szerencsések, akiket tanított, tudják ezt. Életét a szolgálat jellemezte. Mindig és minden körülmények között próbált megfelelni azoknak az erkölcsi normáknak, amelyeket maga elé állított, amelyeket a szülői házból hozott. Nagyon fog hiányozni szelidsége, okos megértése, nagy műveltsége, és mindaz, amit képviselt, amit nekünk tanítványainak, kollégáinak, barátainak adott és adott kifogyhatatlanul. Köszönet érte. Emlékét örökre megőrizzük. Nyugodjék békében!

Barátné Hajdu Ágnes